

Nr 40.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till kraftstationer vid Harsprånget och Kilforsen; given Stockholms slott den 1 februari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Torsten Nilsson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson:

I sin av mig i årets statsverksproposition anmälda framställning den 19 september 1945 om anslag till kraftstationer och vattenregleringar angav vattenfallsstyrelsen i anslutning till prognoser för kraftkonsumtionens utveckling, att för åstadkommande av en förbättrad kraftbalans utbyggnaderna vid Forsmoforsen och Hölleforsen borde bedrivas i snabbare takt än hittills beräknats, varjämte förberedelser borde vidtagas vid Harsprånget eller annat större norrländskt fall, så att kraft kunde börja levereras därifrån under höst-

ten 1950. Styrelsen var icke då beredd att framlägga definitivt förslag om, hur det närmast efter Hölleforsen erforderliga krafttillskottet skulle åstadkommas, utau sade sig ämna lämna sådant förslag senare samt hemställde, att i avvaktan därpå ett anslag av 5 000 000 kronor skulle beräknas för förberedelsearbeten vid Harsprånget och eventuellt även annan ny kraftstation i Norrland.

I anslutning till nämnda framställning anförde vattenfallsstyrelsen vidare i skrivelse den 10 december 1945, att det enligt då gjorda undersökningar rörande Harsprånget framstode som i hög grad önskvärt, att 5 000 000 kronor kunde disponeras helt för förberedelser vid denna arbetsplats under budgetåret 1946/47. Vidare angavs, att det visat sig erforderligt att under nämnda budgetår verkställa förberedelser för utbyggnad av Kilforsen i Fjällsjöälven för en beräknad kostnad av 1 000 000 kronor. Styrelsen hemställde därför, att det ursprungligen begärda beloppet 5 000 000 kronor skulle ökas till 6 000 000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1946 års riksdag har Kungl. Maj:t hemställt, att riksdagen i avvaktan på den proposition i ämnet, som kunde bliva riksdagen förelagd, måtte beräkna till Kraftstation vid Harsprånget ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor och till Kraftstation vid Kilforsen ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Sedan *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse den 14 januari 1946 inkommit med förslag till ifrågasvarande vattenkraftsutbyggnader, torde jag nu ånyo få nämna anslagsfrågorna.

Kraftstation vid Harsprånget.

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 800 000 kronor. Medelsanvisningen, som föranleddes av de båda likalydande motionerna I: 98 och II: 170 samt vidare grundades på ett av vattenfallsstyrelsen avgivet, såsom bilaga till statsutskottets utlåtande 1945: 133 fogat yttrande, avsåg att möjliggöra påbörjande av vissa förberedelsearbeten för kraftstationen, nämligen uppförande av bostäder och sociala anordningar samt utsprängning av den tunnel, som erfordras för vattnets ledande förbi kraftstationsplatsen under byggnadstiden.

Vattenfallsstyrelsen uttalar till en början, att styrelsen räknat med att när nu förberedelserna för Harsprångsutbyggnaden igångsatts de under alla förhållanden borde fullföljas i sådan utsträckning, att det egentliga byggnadsarbetet, om så skulle visa sig önskvärt, kunde igångsättas under sommaren 1947. Av skäl, som styrelsen i det följande anförde, hade styrelsen nu kommit till den uppfattningen, att utbyggnaden av Harsprånget borde fullföljas i ett sammanhang i syfte att därmed åstadkomma det närmast efter Hölleforsstationens färdigställande erforderliga krafttillskottet. Styrelsen föreslode sålunda beslut härom. Fortfarande vore det emellertid lämpligast att till och med budgetåret 1946/47 i huvudsak begränsa arbetena till förberedelser, som dock borde ha sådan omfattning, att ett ytterligare anslag om 5 000 000 kronor erfordrades.

Styrelsen framhåller härefter, att några bättre hållpunkter för framtidsbedömningen knappast erhållits, sedan den prognos rörande kraftbehovens utveckling ställdes, för vilken styrelsen redogjort i sin skrivelse den 19 september 1945. Det vore fortfarande vanskligt att förutsäga, hur stor kraftförbrukningen komme att bli, när stabila förhållanden ånyo inträtt. Ifall kolprisen stannade i ett relativt högt läge, och om arbetslönerna fortfarande att stiga samtidigt som kraftprisen hölles nere på en relativt låg nivå, bleve det sannolikt en fortsatt snabb ökning i användningen av elektrisk kraft. De nya kraftbehoven inom landet syntes vidare komma att få tagas om hand av det statliga kraftsystemet i proportionsvis högre grad än före kriget. Det vore med hänsyn till dessa omständigheter möjligt, att kraften från såväl Nämforsen och Forsmoforsen som Hölleforsen bleve tagen i anspråk redan under år 1950. Nästa stora kraftanläggning borde därför kunna färdigställas under loppet av år 1950. Styrelsen erinrar om att staten utöver de vattenfall, som redan vore tagna i anspråk eller som nu utbyggdes, ägde ytterligare ett flertal goda vattenfall i Indalsälven, i Ångermanälven och Fjällsjöälven, i Ume älv och Vindelälven, i Skellefte och Pite älvar samt i Lule älv. När det gällt att med hänsyn till lägsta kraftkostnad fastställa, vilket fall som skulle utbyggas näst efter Hölleforsen, hade valet närmast stått mellan Harsprånget i Lule älv och Kilforsen i Fjällsjöälven. Styrelsen hade i sitt yttrande den 24 april 1944 till riksdagens statsutskott gjort en jämförelse mellan dessa vattenfall, vilken utvisat, att båda skulle vara gynnsamma ur utbyggnadssynpunkt. Harsprånget skulle vid kraftstationen giva 30 procent lägre kostnad per kilowatt ekvivalent prima kraft än Kilforsen och skulle därför vara att föredraga för konsumtion i översta Norrland, ifall man därvid finge tillräckligt stor användning för stationen, men kraften från Kilforsen skulle på grund av den mindre överföringslängden vara 5 procent billigare vid användning av kraften för mellansvenska behov.

Vid den bearbetning av frågan om Harsprångsutbyggnaden, som sedan skett, hade, fortsätter styrelsen, visserligen den tekniska utformningen undergått ändringar, men produktionens storlek och den beräknade kostnaden vore oförändrade. Kilforsen hade kommit i ett gynnsammare läge genom att regleringsmöjligheterna i Fjällsjöälven visat sig vara större än vad styrelsen tidigare påräknat. Av dessa regleringar komme vidare en del att genomföras oberoende av huruvida Kilforsen utbyggdes eller ej, vilket verkade minskande på det nya kapital, som erfordrades för Kilforsen. Visserligen hade det även tillkommit fördyrande moment, men Kilforskraften bleve dock enligt de senaste utredningarna och om hänsyn toges endast till erforderligt nytt kapital 5 procent billigare per kilowatt ekvivalent prima kraft än enligt 1944 års beräkning. Harsprångskraften bleve sålunda enligt den senaste beräkningen fortfarande billigare än kraften från Kilforsen, räknat vid kraftstationen, men skillnaden hade minskats till 25 procent.

Samtidigt hade emellertid, framhåller styrelsen, avsättnings- och överföringsförhållandena ändrats. Kraftavsättningen i övre Norrland hade betydligt ökat, och denna utveckling torde komma att fortsätta. Det finnes större

utsikt än förut till att kraft från Harsprånget skulle i väsentlig omfattning få användning inom hemområdet. Detta medförde dels att fördelen av den lägre kraftkostnaden vid kraftstationen bleve större, dels att man för den återstående kraftens överföring söderut icke behövde bygga mer än en linje, även om det icke bleve möjligt att redan från början tillgripa ett överförings-system av högre ordning än det nu för överföring söderut från mellersta Norrland använda för 200 kV växelström. Med den minskning av kostnaden för ledningsmaterial, som inträtt och som torde efterföljas av prisreduktioner även beträffande järnkonstruktioner och isolatorer, kunde man räkna med lägre överföringskostnader än de tidigare förutsatta för den kraft, som skulle överföras från Harsprånget söderut. Vid de förhållanden härutinnan, som nu kunde förutses, bleve skillnaden mellan kostnaden för den till Kilforsens breddgrad överförda Harsprångskraften och kostnaden för kraften från Kilforsen icke större än enligt 1944 års jämförelse, nämligen 5 procent, trots den sänkta kostnaden för Kilforskraften vid själva kraftstationen enligt senaste beräkning. Nämnade större beräknade kostnad för Harsprångskraften vid användning för mellansvenska behov kvarstode emellertid, men dels vore den baserad på överföring med 200 kV växelström, och det bleve kanske möjligt att utveckla ett överföringssystem med högspänd likström, vilket gäve lägre kostnad, dels vore det svårt att avgöra, hur Harsprångskraften komme att fördelas på olika delar av Norrland och sydligare områden och dels vore det slutligen för kraftförsörjningen i översta Norrland önskvärt, att Harsprånget utbyggdes och fullbelastades från början så långt möjligt. Därför föresloge vattenfallsstyrelsen, att de påbörjade förberedelsearbetena vid Harsprånget omedelbart fullföljdes med den slutliga utbyggnaden, under det att utbyggnaden vid Kilforsen ställdes i efterhand. Det räknades med, att Harsprångsanläggningen skulle kunna tagas i drift under år 1950, och förutsattes, att kraften därifrån skulle användas såväl inom översta Norrland som inom sydligare delar, däri inbegripet även mellersta Sverige.

Styrelsen upplyser härefter, att norrlandskommittén, med vilken styrelsen diskuterat frågan under hand, för sin del icke haft någon erinran mot nämnda lösning.

Vattenfallsstyrelsen lämnar härefter följande uppgifter rörande vattenfallet samt utbyggnadsarbetenas tekniska utförande.

Porjus kraftstation kommer att efter den nu pågående dammhöjningen utnyttja fallhöjden från + 369.6, som är nivån i Lulejaure, till + 311. Harsprångsanläggningen är avsedd att tillgodogöra nivåskillnaden från + 311 till + 206 och får sålunda en bruttofallhöjd av 105 meter.

Stora Lule älvs medelvattenmängd vid Harsprånget uppgår till 255 kubikmeter per sekund. Under lågvattenperioden från mitten av oktober till vårfloedets början under maj är medelvattenmängden efter nu genomförda regleringar cirka 240 kubikmeter per sekund. Denna vattenmängd torde genom fortsatta regleringar kunna ökas något. Genom vecko- och dygnsreglering kan vattenmängden höjas under vardagarnas dagtid. Porjus kan nu med acceptabel verkningsgrad tillgodogöra 250 kubikmeter per sekund, men förarbetena äro gjorda för ett aggregat 9, genom vilket vattenutlagningen kan höjas till 300 kubikmeter per sekund. Det förefaller lämpligt att ordna även

Harsprångsanläggningen för cirka 300 kubikmeter per sekund. Kraftanläggningen får då en maximieffekt av 260 000 kW och en produktionsförmåga av 1 700 miljoner kilowattimmar (MkWh) per år vid normal vattenmängd. Under år med låg vattenmängd kan produktionen nedgå till 1 500 MkWh.

Vid den angivna storleken bör stationen förses med fyra maskinaggregat, som då bli på 65 000 kW vardera. Anläggningen kommer emellertid att utföras så, att det framdeles kan tillfogas ett femte aggregat av samma storlek.

Enligt nu föreliggande utbyggnadsplan skall dammen för Harsprångsanläggningen förläggas 7 000 meter nedanför Porjusstationens avlopp och 600 meter ovanför det välkända fallstupet Harsprånget.

Harsprångsdammen får dimensioner, som efter svenska förhållanden äro högst betydande. Från den vid + 268 liggande djupaste punkten i älvbotten vid dammläget till det vid + 313 liggande dammkrönet blir höjden icke mindre än 45 meter. Vid Midskog är motsvarande höjd maximalt 28 meter.

Harsprångsdammen skall i stort sett byggas upp av de bergmassor, som utsprängas i avloppstunneln med utjämningsmagasin och i maskinsalen med lilopp och avlopp för turbinerna. Stenmassorna skola stöda och skydda en central, tätande konstruktion, som kommer att bestå av en kraftigt armerad betongvägg, en närmast denna på dess vattensida liggande, väl ältad och i och för sig tätande lermassa samt en spänt av trä och järn mellan denna lermassa och stenfyllningen på uppströmssidan.

Med de stenmassor, som erhållas från de för kraftutvinningen erforderliga utsprängningarna, kan dammen uppföras till höjden + 306, motsvarande en dämning till + 304. Stenmassorna till de högre liggande dammpartierna måste utsprängas i närliggande berg. Det är möjligt, att det visar sig rationellt att med hänsyn härtill till en början stanna vid en dämning till + 304. Vid denna höjd blir längden på dammkrönet 920 meter. Då dammen uppförts till full höjd, blir krönlängden 1 470 meter.

Dammen förses invid högra stranden med högvattenutskov för inalles 1 600 kubikmeter per sekund. Högvattenmängden i älven har tidigare uppgått till detta värde men är efter nu gjorda regleringar sällan mer än 800 kubikmeter per sekund.

Kraftstationen förlägges invid vänstra stranden, utsprängd i berget på 100 meters djup under markytan.

Bakom dammen anordnas ett hisschakt ned till maskinsalen. Detta schakt överbygges med en onlastningshall med förbindelse till såväl järnvägs- som landsvägsnät. För transport av maskiner och annan materiel mellan mark- och maskinsalsplanen förses hallen med en löpkran, och schaktet förses med hiss- och trappförbindelser. I överbyggnaden inrymmas jämväl inomhusstallverk, verkstad och förråd.

Vattenintagen till turbinerna förläggas uppströms dammen utan sammanbyggnad med denna och utföras som fristående torn, ett för varje aggregat och försedda med isgrindar och avstängningsluckor. De till turbinerna ledande liloppstuberna utföras av järnplåt, som inbetoneras i berget.

Turbinerna bli av Francistyp med stående axel. Generatorerna utföras, oberoende av överföringssystemet, som 50-periodiga trefasgeneratorer.

Vattnet skall avledas från kraftstationen genom en i berget på vänstra stranden förlagd 2 900 meter lång avloppstunnel med 150 kvadratmeters area. Genom omfattande diamanthörrningar har vattenfallsstyrelsen sökt att ernå god kännedom om bergets beskaffenhet. Med det nu avsedda läget för kraftstation och avloppstunnel bör man enligt resultatet härav kunna i stort sett undvika dåligt berg. Styrelsen anser det därför möjligt att utföra ovan angivna stora tunnel i stället för de först tänkta tvenne avlopps-

tunnlarna med vardera 100 kvadratmeter area. Den större tunneln är med avseende på vattenframsläppningsförmågan likvärdig med de båda mindre, men i kostnadshänseende blir den gynnsammare.

Med hänsyn till vattenslag utsprängas i anslutning till avloppstunnelns övre ände två utjämningsgallerier.

Antalet maskinaggregat, som installeras, får rättas efter det föreliggande kraftbehovet. Sannolikt kommer det att redan från början insättas tre aggregat. Avgörande om aggregatantalet kräves först i samband med maskinbeställningarna, vilka kunna anstå någon tid.

För upptransformeringsanläggning och anslutning av överföringslinjer anordnas ett utomhusställverk. Utförandet blir beroende av avsättningsförhållandena och valet av överföringssystem. Den del av kraften, som får avsättning inom stationens hemområde, torde komma att transformeras till 130 kV och överföras till Norrbottens kustland samt i någon mån därifrån söderut till Västerbotten medelst befintligt ledningssystem för nämnda spänning, varvid detta dock behöves kompletteras med en ny ledning ned till kustlandet vid sidan om den befintliga mellan Porjus och Notviken. För återstoden av Harsprångskraften får tills vidare i väntan på resultaten av de försök med högspänd likström, som pågå, räknas med upptransformering till 200 kV och överföring söderut medelst en ledning för 200 kV växelström.

Av vattenfallsstyrelsen gjord kostnadsberäkning, som grundats på 1945 års prisförhållanden och på det löneläge, som rådde i Porjus nämnda år, visar följande anläggningskostnader för Harsprånget vid utbyggnad för 260 000 kW och med fyra aggregat

	Kronor
Dammbyggnad med omloppstunnel och högvattenutskov	19 400 000
Maskinstation inklusive intag och tilloppstuber, omlastningsbyggnad med inomhusställverk, hiss-, kabel- och luftschakt samt traverser, hissar m. m.	12 700 000
Avloppstunnel, inklusive transportort samt utjämningsgallerier . .	10 700 000
Maskinell utrustning:	
Turbiner med hjälpmaskiner	7 000 000
Generatorer, transformatorer och elektrisk utrustning	14 900 000
Ställverksområde	700 000
Permanent husbyggnader	700 000
Järnvägar, vägar och planeringar	1 200 000
Provisoriska husbyggnader	3 200 000
Provisoriska anläggningar	1 900 000
Administration, allmänna omkostnader och oförutsett	7 100 000
Summa kronor	79 500 000.

Kostnaden för transformatorer och elektrisk utrustning har preliminärt beräknats under den förutsättningen, att upptransformering från generatorspänning till 130 kV erfordras för 65 000 kW och upptransformering till 200 kV för återstoden av kraften. Kostnaderna för linjeställverk och för de erforderliga nya kraftledningarna ingå icke i kalkylen. Kostnadsberäkningen förutsätter, att berggrundens beskaffenhet icke ger anledning till omfattande förstärkningsarbeten i tunnlar eller bergrum.

För varje maskinaggregat, som tills vidare utelämnas, minskas, upplyser styrelsen, anläggningskostnaden med 8 000 000 kronor under förutsättning att vattenbyggnadsanläggningarna från början utföras i full omfattning.

Styrelsen omnämner ånyo, att arbetena vid Harsprånget komme att vid lämplig arbetstakt under budgetåret 1946/47 i huvudsak omfatta vissa förberedelser, varvid anslagsbehovet för nämnda budgetår begränsades till 5 000 000 kronor. Först sommaren 1947 skulle arbetena på bred front igångsättas samt maskiner med mera beställas. Det bleve med en sådan arbetstakt möjligt att färdigställa anläggningen till den tidpunkt, som nu ansåges behöfelig. Skulle förhållandena utvecklas så, att ett tidigare färdigställande vore önskvärt, komme det att finnas möjlighet för en icke oväsentlig utvidgning av arbetena under budgetåret 1946/47. Behöfligheten av en sådan forcering komme att kunna bedömas bättre vid behandlingen av anslagsfrågorna under hösten 1946.

Kraftstation vid Kilforsen.

Vattenfallsstyrelsen framhåller, att om utbyggnad av Harsprånget beslutades enligt styrelsens i det föregående framlagda förslag, nästa större utbyggnad otvivelaktigt borde gälla Kilforsen i Fjällsjöälven. Därest emellertid prognoserna rörande kraftbehovets utveckling visade sig riktiga, behöfde Kilforsbygget icke igångsättas förrän omkring år 1950. Det funnes emellertid ett par omständigheter, som kunde föranleda ett tidigare påbörjande, eventuellt redan under budgetåret 1947/48. Den ena vore en oväntat stark stegring av kraftkonsumtionen, varvid det kunde framstå som nödvändigt att medelst utbyggnad av Kilforsen åstadkomma ytterligare krafttillskott relativt kort tid efter det att Harsprånget tagits i drift. Den andra vore, att sådana förhållanden inträdde, att investeringsreserven skulle tagas i anspråk. Om vissa förberedelser genomfördes under budgetåret 1946/47, borde Kilforsarbetena bliva med hänsyn till syftemålet med nämnda reserv mycket lämpade att ingå i densamma från och med budgetåret 1947/48.

Erfarenheten visade, fortsätter styrelsen, att ett kraftverksbygge icke kunde komma fullt igång förrän efter vissa förberedelser, vilka även vid stark forcering krävde åtskilliga månader, och ävenså att det med hänsyn till ekonomi och effektivitet vore förmånligast, att nämnda förberedelser kunde utföras i förväg och utan forcering. Styrelsen ansåge det därför önskvärt, att dylika förberedelser, omfattande iordningställande av vägar till och på arbetsplatsen, bostäder och sociala anordningar samt transportorter för utsprängning av den långa avloppstunneln, genomfördes vid Kilforsen redan under budgetåret 1946/47. För ändamålet beräknades ett anslag av 1 000 000 kronor vara erforderligt. Man finge emellertid räkna med att vid normal utveckling förberedelsearbetena komme att vara utan användning 3 å 5 år och ändå längre, ifall kraftavsättningens ökning komme att mätas av eller förbytas i nedgång och investeringsreserven icke behöfde utnyttjas.

Utbyggnadsplanerna för Kilforsen äro ännu icke fullt definitiva, och vattenfallsstyrelsen säger sig därför icke vara i stånd att nu framlägga beskrivning av den tilltänkta utbyggnaden samt siffror rörande vattenmängd, fallhöjd, produktionsförmåga och kostnad men anser ändock, att frågan om anslag till förberedelsearbeten bör underställas 1946 års riksdag.

På grund av det anförda hemställer vattenfallsstyrelsen, att Kungl. Maj:ts matte föreslå 1946 års riksdag att *dels* besluta om utförande av kraftstation vid Harsprånget, *dels* till nämnda kraftstation anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor för budgetåret 1946/47, *dels* slutligen till förberedelsearbeten för kraftstation vid Kilforsen anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor för samma budgetår.

Departements-
chefen.

Såsom vattenfallsstyrelsen framhållit är det vanskligt att nu bedöma kraftförbrukningen sedan en återgång skett till mera normala förhållanden. Denna fråga sammanhänger framför allt med de kolpriser och vattenkraftpriser, som framdeles komma att tillämpas. Enligt vattenfallsstyrelsens bedömning kan det emellertid vara möjligt, att kraften från såväl Nämforsen och Forsmoforsen som Hölleforsen blir helt tagen i anspråk redan under år 1950. Därest så skulle ske böra nya krafttillskott vara tillgängliga vid nämnda tid. Enligt min mening måste fördelarna av att omkring år 1950 äga möjlighet att under alla förhållanden tillgodose den efterfrågan på kraft, som då kan föreligga, ej endast väga tyngre än de olägenheter ekonomiskt sett, som det innebär att nytillkommen kraft måhända icke kan i avsedd omfattning utnyttjas, utan även vara ägnade att undanröja betänkligheterna mot att i nuvarande läge på arbetsmarknaden igångsätta större anläggningsarbeten, om vilkas verkliga angelägenhetsgrad tvekan kan råda. Jag vill därför förorda, att sådana åtgärder nu vidtagas, att nya krafttillskott kunna stå till förfogande omkring år 1950. Därvid förutsätter jag emellertid, att därest utvecklingen under den kommande fyraårsperioden skulle giva vid handen, att de nya krafttillskotten icke behöva vara tillgängliga vid nu avsedd tidpunkt, den takt i vilken utbyggnadsarbetena sker anpassas efter det nya läget.

De vattenfall, som med hänsyn till lägsta kraftkostnad närmast ifrågakomma till utbyggnad, äro Harsprånget i Lule älv och Kilforsen i Fjällsjöälven. Det förra erbjuder en utbyggnadseffekt av 260 000 kW och det senare en effekt av 76 000 kW. Enligt nu föreliggande beräkningar ställer sig kraften från Harsprånget omkring 25 procent billigare än kraften från Kilforsen, därest kraften förutsättes uttagen vid kraftstationen. Vid användning av Harsprånghkraften för mellansvenska behov blir däremot kraften på grund av de högre överföringskostnaderna omkring 5 procent dyrare än kraften från Kilforsen. Enligt vad vattenfallsstyrelsen i annat sammanhang upplyst kan man räkna med att vid Porjus kraftverk, som för närvarande har en kapacitet av 780 miljoner kWh per år, ett kraftöverskott på omkring 75 miljoner kWh kommer att stå till förfogande för överföring söderut vid ingången av år 1947. Därvid har tagits hänsyn till det ökade kraftbehovet för Norrbottens järnverk, som uppkommer då den under anläggning varande tredje masugnen tagits i bruk. För de närmaste åren torde sålunda övre Norrlands kraftbehov kunna anses säkerställt med egen kraft. Enligt min mening bör emellertid frågan om övre Norrlands kraftförsörjning bedömas på längre sikt. Tillgången på elektrisk energi till lågt pris utgör nämligen en av de viktigare

förutsättningarna för utvecklingen av ett rikt näringsliv. En fortsatt utbyggnad av vattenkraftstillgångarna i övre Norrland ingår sålunda såsom ett lämpligt led i de olika åtgärder, som på skilda områden för närvarande vidtagas eller planeras i syfte att förbättra försörjningsunderlaget för Norrlands befolkning. Därest de undersökningar, som vattenfallsstyrelsen för närvarande verkställer rörande möjligheterna att förbilliga kostnaderna för överföring på längre avstånd av kraft genom övergång till avsevärt högre spänningar än de nuvarande, skulle giva positiva resultat, kan söderut överförd överskottskraft från övre Norrland beräknas bli ekonomiskt lika fördelaktig som kraften från mellersta Norrland. Vid dylikt förhållande skulle ett av de skäl, som nu tala mot ett utbyggande av Harsprånget, bortfalla.

Jag anser mig sålunda av skäl, som här berörts, böra ansluta mig till vattenfallsstyrelsens förslag, att de påbörjade förberedelsearbetena för Harsprångets utbyggnad fortsättas och att de slutliga utbyggnadsarbetena tills vidare bedrivs i sådan takt, att kraftstationen kan beräknas bli färdig att tagas i bruk under år 1950. Huruvida vid denna tidpunkt samtliga de fyra maskinaggregat, som beräknats erforderliga för den avsedda effekten av 260 000 kW, behöva vara installerade kan icke nu avgöras. När kraftbehovet något längre fram kan bättre överblickas, torde ställning få tagas till detta spörsmål. Kostnaderna för kraftstationens färdigställande med fyra aggregat ha beräknats till 79 500 000 kronor. För varje aggregat, som tills vidare utlämnas, minskas anläggningskostnaden med 8 000 000 kronor under förutsättning, att vattenbyggnadsanläggningarna från början utföras i full omfattning.

De förberedelsearbeten, som för närvarande pågå och för vilka för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 1 800 000 kronor, avse uppförande av bostäder och sociala anordningar samt utsprängning av den tunnel, som erfordras för vattnets ledande förbi kraftstationsplatsen under byggnadstiden. Enligt vattenfallsstyrelsens arbetsplan skulle under nästa budgetår arbetena i huvudsak omfatta ett slutförande av förberedelsearbetena. Under sommaren 1947 skulle de fortsatta arbetena kunna igångsättas på bred bas samt maskiner m. m. beställas. Skulle förhållandena utvecklas så, att ett färdigställande tidigare än som förutsatts skulle visa sig önskvärt, föreligger enligt vad styrelsen uttalat möjlighet för en icke oväsentlig utvidgning av arbetena under nästa budgetår. Därest en forcering anses böra ske, torde härför erforderliga medel få anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47. I avvaktan på att läget kan klarare bedömas torde i enlighet med styrelsens förslag anslaget för nästa budgetår böra anvisas med 5 000 000 kronor, i huvudsak motsvarande kostnaderna för förberedelsearbetenas slutförande.

Såsom vattenfallsstyrelsen framhållit kan någon tvekan icke råda därom, att efter Harsprångets utbyggnad Kilforsen är det större vattenfall, som närmast står i tur att utbyggas. Behov av krafttillskottet från Kilforsen torde enligt vad nu kan bedömas knappast uppkomma förrän omkring år 1955, varför utbyggnaden icke skulle behöva igångsättas förrän omkring år 1950. Vattenfallsstyrelsen har emellertid föreslagit, att vissa förberedande arbeten

påbörjas redan under nästa budgetår för att möjliggöra kraftstationens färdigställande relativt kort tid efter det Harsprångets kraftstation tagits i bruk. Styrelsen har velat hålla denna möjlighet öppen för att kunna möta en opåräknat stor men i och för sig måhända icke otänkbar stegring i kraftkonsumtionen samt har ansett de ifrågasatta arbetenas utförande redan under nästa budgetår även utgöra ett lämpligt led i pågående verksamhet för planering av allmänna arbeten, avsedda att utföras i händelse av arbetslöshet. De arbeten, som skulle ske under nästa budgetår, avse iordningställande av vägar till och på arbetsplatsen, bostäder och sociala anordningar samt transportorter för utsprängning av den blivande avloppstunneln. Kostnaderna härför under nästa budgetår har styrelsen beräknat till 1 000 000 kronor.

Ehuru man har anledning räkna med att vid en normal utveckling av kraftkonsumtionen de fortsatta arbetena för kraftstationens utbyggnad komma att påbörjas först 3 à 5 år efter förberedelsearbetenas utförande eller efter ännu längre tid, därest kraftavsättningens ökning blir mindre än beräknad eller förbytes i en nedgång, anser jag övertvägande skäl — och särskilt arbetsmarknadspolitiska sådana — tala för att medel nu anvisas för igångsättande av förberedelsearbeten redan under nästa budgetår. Mot det av vattenfallsstyrelsen härför beräknade beloppet av 1 000 000 kronor har jag icke något att erinra.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten under rubrik Statens affärsverksfonder, Statens vattenfallsverk, anvisa
dels till Kraftstation vid Harsprånget ett investeringsanslag
 av ..... kronor 5 000 000;
dels ock till Kraftstation vid Kilforsen ett investeringsanslag
 av ..... kronor 1 000 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
 C.-A. von Schéele.